

<https://www.mckinsey.com/~/media/mckinsey/featured%20insights/Employment%20and%20Growth/Can%20the%20US%20economy%20return%20to%20dynamic%20and%20inclusive%20growth/MGI-US-Economic-Agenda-Briefing-paper-November-2016.ashx>

10. Sachs I. (2004). Inclusive development and decent work for all. *International Labour Review*, Vol. 143, No. 1-2, pp. 161-184.

УДК 331.5.024.54

Петюх В. М.

к.е.н., професор кафедри управління
персоналом та економіки праці,
м. Київ, Україна

Щетініна Л. В.

доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

СТАТУС ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

Стан зайнятості населення є одним з головним індикаторів розвитку будь-якої країни. Тому в програмах соціально-економічного розвитку, як правило, встановлюються бажані нормативи зайнятості населення. Наприклад, згідно зі стратегією розвитку країн Європейського Союзу, загальний рівень зайнятості населення вікової категорії від 20 до 64 років мав сягнути 75 % до 2020 року [2]. Подібна стратегія є бажаною і для України. Проте, на наш погляд, є спроба підвищити рівень зайнятості населення України штучним шляхом, не завдяки збільшенню чисельності зайнятих у реальному секторі економіки, а через віднесення до зайнятого населення осіб, які лише умовно можна віднести до зайнятих. Так, згідно із Законом України «Про зайнятості населення» [1], прийнятому в 2013 році, до категорій зайнятого населення додатково були віднесені:

— непрацюючі працездатні особи, які фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю, особою з інвалідністю І групи

або за особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, та отримують допомогу, компенсацію та/або надбавку відповідно до законодавства;

— особа, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, та одержує грошову допомогу на догляд за нею відповідно до законодавства;

— батьки — вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства.

Розглянемо, наскільки кожна з наведених категорій населення відповідає визначенню поняття «зайнятість». Так, за Законом України «Про зайнятість населення» «зайнятість — не заборонена діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно» [1]. Отже, на перший погляд, зазначені категорії осіб могли б бути віднесені до зайнятих, оскільки їх діяльність не є забороненою, а також пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб. Але дискусійним є задоволення їх особистих потреб, оскільки йдеться, як правило, лише про моральний обов'язок.

Такі висновки щодо першої з зазначених категорій населення підтверджуються інформацією про втрату чинності всіх нормативно-правових акти, які встановлювали б грошову компенсацію за догляд: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.92 р. № 691 «Про цільову грошову допомогу громадянам з мінімальними доходами», Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 р. № 558 «Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги», Стандарт надання послуги з призначення щомісячної компенсаційної виплати непрацюючій особі, яка здійснює догляд за інвалідом I групи або за особою, яка досягла 80-річного віку, затверджений Наказом Міністерства соціальної політики України від 23.03.2012 № 158 тощо. Отже, навіть за формальними ознаками — відсутність грошового доходу — ця категорія непрацюючих працездатних осіб не може бути віднесена до зайнятого населення через відсутність доходу (заробітної плати).

Друга наведена категорія населення — батьки — вихователі дитячих будинків сімейного типу та прийомні батьки — отримує грошовий дохід на рівні одного прожиткового мінімуму для працездатної особи на кожну дитину-вихованця та кожну прийомну дитину. Ця правова норма встановлена Постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 552 «Деякі питання виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною», оплати послуг із здійснення патронату над дитиною та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримки малих групових будинків». Такий розмір цього грошового забезпечення, хоч і виплачується, але є нижчим порівняно із мінімальною заробітною платою. Така державна оцінка діяльності з виховання дітей знецінює її суспільне значення, а також не мотивує збільшувати масштаби такої важливої діяльності.

Особа, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, також здійснює не заборонену законом діяльність і задовольняє суспільні потреби. Але розмір доходу від такої діяльності відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 2 серпня 2000 р. № 1192 «Про надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею, не може бути більше, ніж прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць. Подібна грошова компенсація не мотивує залишати осіб з психічними розладами в сім'ях, оскільки, як правило, тільки медичні препарати для лікування можуть коштувати більше ніж прожитковий мінімум. Тобто, як наслідок, догляд за особами з психічними розладами може перекладатися на спеціалізовані медичні установи, де їх утримання буде коштувати державі ще дорожче.

Можна зробити висновок, що категорії населення, додатково віднесені до зайнятого населення, не повною мірою відповідають визначенню поняття «зайнятість», штучно збільшують показники зайнятості населення, а також знецінюють суспільне значення зазначених видів діяльності. Доцільніше було б збільшувати в Україні рівень зайнятості завдяки збільшенню чисельності осіб, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контрак-

ту) або на інших умовах, передбачених законодавством, а також осіб, які забезпечують себе роботою самостійно.

Список літератури

1. Закон України «Про зайнятість населення», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

2. Рівень зайнятості у ЄС досяг рекордного показника у 2016 році — Євростат, available at: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/04/25/7064976/>

3. Колот А.М., Герасименко О.О. Соціально-трудовий розвиток в ХХІ столітті: до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. Демографія та соціальна економіка. 2019. № 1. С. 97—125.

4. Колот А.М., Герасименко О.О. Цифрова трансформація та нові бізнес-моделі як детермінанти формування нестандартної зайнятості. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2020. № 10(1).

УДК 338.24:343.37

Пискун Л. М.

аспірантка Інституту підготовки кадрів
державної служби зайнятості України, м. Київ, Україна

НЕФОРМАЛЬНА ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

На ринку праці України спостерігаються негативні явища переміщення зайнятого населення з офіційного сектора економіки до неофіційного. Неформальна зайнятість не підпадає під облік та оцінку результатів діяльності, що зумовлює можливість отримувати більші прибутки, ніж в офіційному секторі, і тому для певної категорії населення є основним джерелом доходу[1]. Високі ставки податків на офіційній роботі та поблажливе ставлення громадськості до неформальної зайнятості створюють передумови для тривалого існування неформального сектора в національній економіці.

Такі тенденції пов'язані із структурним дисбалансом між попитом і пропозицією робочої сили, поширенням трудової бідності, зниженням економічної активності працездатного населення, розбалансованістю ринку праці тощо. Також у 2020 р. в Україні через